

De onverzadigbare **verzamelaar**

Je kunt het zo gek niet bedenken of het wordt verzameld: boeken, platen, smurfen, oude munten, kunst, antiek, vingerhoedjes. Verzamelaars kunnen een blinde liefde voelen voor een stuk dat écht in hun collectie moet, en wekenlang alleen spaghetti eten om geld bij elkaar te sparen voor de aanschaf. 'We hoeven niet meer te jagen op voedsel en daarom zoekt ons jachtinstinct een andere uitweg.'

Tekst en foto's: **Eva Prins**

Achter zijn huis in het Groningse plaatsje Zuidhorn heeft Wim Reindersma (67) sinds 1995 zijn eigen officiële museum: de Verzamelaar heet het. Het prefab gebouw dat ooit elders dienst deed als apotheek telt 200 vierkante meter en daarvan is vrijwel elke meter bezet. De collectie bestaat vooral uit vooroorlogse buitenboordmotoren – in ruim 35 jaar wist hij er zo'n tweehonderd bij elkaar te scharrelen. Daarnaast staan er tientallen andere, vaak unieke historische apparaten als apelschilmachientjes, hangsloten en palingstekers.

'Mijn voorkeur gaat uit naar slim bedachte en gemaakte apparaten met een mooi verhaal', zegt Reindersma. Die verhalen vertelt de oud-docent er graag bij. 'Je verzamelt toch om een bepaalde waardering te krijgen', zegt hij. 'Je wilt het laten zien en erover vertellen.' Vandaar dat hij op een goed moment besloot zijn verzameling bij elkaar te brengen in een museum. En hij is niet de eerste die dat deed. Particuliere verzamelingen stonden aan de wieg van bekende musea als Teylers in Haarlem en Boijmans van Beuningen in Rotterdam.

Verzamelnatie

Verzamelen zit in de Nederlandse volksaard, zegt Jaco Berveling (52), auteur van het boek *Hebben is houden* over verzamelen en verzamelaars. Hij schat dat Nederland

zo'n 4 miljoen verzamelaars telt. 'Nederland is een echte verzamelnatie.' Wie zich verdiept in het onderwerp, kan hem niet anders dan gelijk geven.

Ons land kent tientallen verzamerverenigingen en elke dag is er wel ergens een verzamelbeurs, ruilbeurs, antiekbeurs of rommelmarkt, met als absoluut hoogtepunt de VerzamelaarsJaarbeurs in de Utrechtse Jaarbeurs, de grootste van Europa. Twee keer per jaar trekt deze gigabeurs tienduizenden bezoekers. Het is het walhalla voor de verzamelaar: tweeduizend stands vol curiosa, prullaria, antiek en alle mogelijke verzamelobjecten. Je kunt het zo gek niet bedenken of het is hier te vinden: stands met tientallen beeldjes van groene kikkers, bakken vol smurfen of vingerhoedjes, wanden vol affiches, tafels vol Barbies, teddyberen of stripboeken, schragen vol Venetiaans glas of oude landkaarten.

De oorsprong van al die verzamelwoede gaat volgens Berveling terug tot de zeventiende en achttiende eeuw. Nederland, een handelsnatie, was toen beroemd om haar particuliere verzamelingen vol kunst en exotische rariteiten die waren meegekomen van de handelsreizen naar verre oorden. Verzamelen was in die tijd nog vooral een hobby van de 'gegoede burgerij'. Voor kunst, antiek en ook boeken geldt dat nog steeds een beetje – daar is immers vaak (veel) geld voor nodig. Maar

inmiddels zijn verzamelaars in alle lagen van de bevolking te vinden, ontdekte Berveling, die zich voor zijn boek zo'n vier jaar lang in het fenomeen verdiepte.

Jachtinstinct

'Persoonlijke nieuwsgierigheid' bracht de socioloog, onderzoeker mobiliteit bij het ministerie van Verkeer en Waterstaat, bij dit onderwerp. Een boekenliefhebber was Berveling altijd al, maar een jaar of zes geleden begon hij zich steeds meer te ontpoppen tot verzamelaar. 'Ik ontdekte bij mezelf de drang om steeds meer boeken te willen hebben, meer dan ik ooit zou kunnen lezen. Waarom, waar komt die drang vandaan? Die vraag fascineerde me.'

Voor zijn boek interviewde Berveling een aantal verzamelaars en bestudeerde hij wat historici, psychologen, economen, biologen en filosofen over het onderwerp hebben gezegd. Er is namelijk niet één verklaring te geven, zegt hij. 'Je moet het fenomeen van verschillende kanten bekijken, wil je het kunnen duiden. Voor elke verzamelaar geldt een andere mix van biologische, psychologische, sociale en culturele factoren.'

Voor hemzelf is het vooral 'de lol van het jagen'. 'Met speuren op boekenmarkten en bij antiquairs kan ik me uitstekend vermaken, zelfs als ik niks vind.' Die 'lol van het zoeken en jagen', kenmerkt veel

Jaco Berveling:

‘Het verzamelen moet niet te makkelijk, maar ook niet te moeilijk zijn’

verzamelaars en is volgens Berveling een oerinstinct. ‘We hoeven niet meer te jagen op voedsel en daarom zoekt ons jachtinstinct een andere uitweg.’ Dat dit bij de een spaarpotten worden en bij een ander boeken, is volgens hem soms toeval, maar heeft vaker iets te maken met iemands interesses of (voormalige) werk. Vaak zegt een verzameling namelijk, net als de boeken en kleding in je kast, iets over de bezitter. De collectie vervult een functie bij het uitdrukken van iemands identiteit. Neem Wim Reindersma. Opgegroeid op een woonboot, ‘watersporter in hart en nieren’, oud-onderwijzer. Gek op reizen, geïnteresseerd in techniek en gefascineerd door de geschiedenis van ambachten en gebruiksvoorwerpen. Het komt allemaal samen in zijn collectie. Berveling, geïnteresseerd in boeken en in mobiliteit, heeft zich toegelegd op Nederlandstalige reisboeken die zijn uitgegeven in de negentiende eeuw. In zijn Rotterdamse bovenwoning heeft hij daarvan inmiddels een ‘bescheiden verzameling’ van zo’n 150 exemplaren. ‘Het is verstandig je collectie af te bakenen’, zegt hij. ‘Het verzamelen moet niet te makkelijk, maar ook niet te moeilijk zijn.’

Verzamelaar Guus Craenen (73) is het daar roerend mee eens. Toen hij op zijn achttiende begon met het verzamelen van oud glas, legde hij zichzelf de beperking op dat hij van elk glas twee dezelfde moest zien te vinden. Waarom? ‘Om de verzameling exclusief te maken.’ Ook bij zijn latere verzamelingen van onder andere keramiek, kunst en antieke rekenlinealen legde Craenen zichzelf extra opdrachten op die de zoektocht bemoeilijkten, want net als Berveling houdt hij van ‘de jacht’. ‘Het geeft een kick om iets te vinden, en te verwerven, dat een hot item is.’

Topstukken

Het gaat Craenen dan ook niet om de kwantiteit (‘dat vind ik grote flauwekul’), maar enkel om de kwaliteit van zijn verzameling. Topstukken, bijzonder en exclusief – daar is hij naar op zoek. Omdat hij die werken mooi vindt, maar zeker ook om zich te onderscheiden en bewondering te oogsten – vooral bij collega-verzamelaars, dat geeft hij ruiterlijk toe. ‘Het moet respect afdwingen’, zegt hij in zijn met kunst volgehangen vrijstaande woning in Soest. Enig opschepperig gedrag is volgens Craenen met name mannelijke verzamelaars niet vreemd, en in de wereld van rekenlinealen zijn alle

verzamelaars mannen.

Waardering oogsten, indruk maken: het is volgens Berveling zeker ook een factor waarom iemand gaat en/of blijft verzamelen. 'Een verzamelaar is als een pauw die zijn staart spreidt', schrijft hij in zijn boek.

Kennis van de verzameling helpt daarbij. Craenen heeft zich dan ook uitvoerig in zijn verzameling verdiept, vooral uit belangstelling overigens. Trots toont hij de drie boeken die hij schreef over antieke rekenlinealen, een interesse die volgens hemzelf is terug te voeren op een gefnuikte carrière als instrumentmaker.

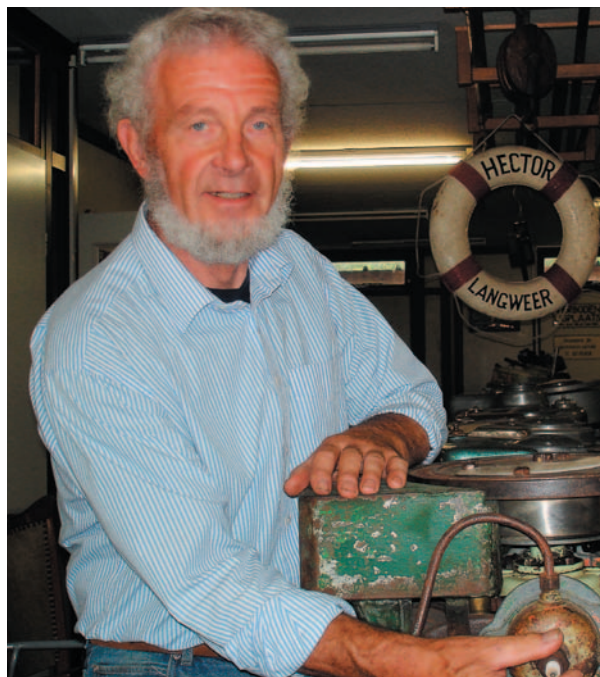
Ook Reindersma is inmiddels deskundige als het gaat om buitenboordmotoren en andere vooroorlogse apparaten. Dat gaat volgens hem vanzelf. 'Als je eenmaal met een verzameling begint, word je nieuwsgierig, dan ga je erin verdiepen en dan wordt het steeds interessanter.'

Niet elke verzameling geeft overigens dezelfde 'status'. Hoe unieker en zeldzamer, hoe beter. Ook hebben kunst en antiek meer status dan pakweg smurven of bierglazen. Maar, zegt Berveling, collega-verzamelaars zijn altijd een goed publiek. Een leek ziet waarschijnlijk weinig in een bijzondere passer of een zeldzame bootleg van The Beat-

les. Collega-verzamelaars weten objecten wel op waarde te schatten. Vandaar dat veel verzamelaars bij elkaar komen in verenigingen of elkaar ontmoeten op beurzen. Daarmee heeft verzamelen ook een sociale functie. 'Het biedt mij een interessant internationaal netwerk', zegt Craenen, die voorzitter is van verzamelvereniging De Passer.

Ontspanning

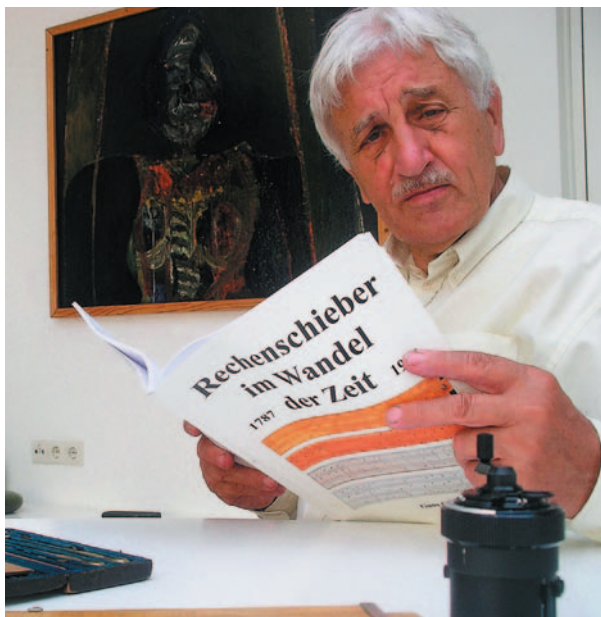
Ook voor Marianne van Beek (52), verzamelaar van thee-envelopjes, is het sociale een belangrijke motivatie. Haar hobby verschaft haar leuke contacten en een paar keer per jaar een gezellig uitje: de ruilbeurs. 'Een openbaring' vond Van Beek haar eerste beurs, nu zo'n veertien jaar geleden. 'Toen ik in de *Libelle* de aankondiging zag, dacht ik dat het een grap was. Ik dacht dat ik de enige was.' Het tegendeel bleek waar. De 'thee-envelopjes verzamelgroep', waar Van Beek inmiddels bij is aangesloten, telt zo'n tweehonderd leden, elke maand is er wel ergens een ruilbeurs en ook op internet is de handel levendig. Dat neemt niet weg dat Van Beek om haar hobby nog wel eens vreemd wordt aangekeken. 'Ik hoor vaak: wie spaart er nou thee-envelopjes?' Van Beek was altijd al bezig met het vouwen van thee-envelopjes, een soort origami. Toen ze alle

Wim Reindersma:

'Ik heb een voorkeur voor slim gemaakte apparaten met een mooi verhaal'

soorten eens naast elkaar legde, bleek ze er zo'n honderd verschillende te hebben. Zo is de verzameling begonnen. Inmiddels heeft ze er zo'n 25.000 keurig gerubriceerd in ordners. Ze vindt de envelopjes mooi om naar te kijken, maar vooral het bezig zijn met de verzameling, geeft haar plezier. Voor Van Beek, moeder van zes kinderen en sinds drie jaar weduwe, is het ordenen ontspannend. 'Het is even een moment voor mezelf; ik word er rustig van.'

Dat heeft Berveling vaker gehoord: de verzameling als 'ontsnapping' aan de dagelijkse sleur of een drukke baan. 'Bezig zijn met de collectie kan voelen als vakantie.'

Verliefdheid

Al zijn het 'maar papiertjes' zegt Van Beek, voor haar is de verzameling belangrijk. 'Als-ie verloren zou gaan, zou ik opnieuw beginnen.' Maar het blijft een hobby. Voor Reindersma en Craenen gaat het een stap verder: hun verzameling is een passie, een hartstocht. 'Dit museum is een groot deel van mijn leven, het betekent heel veel voor me', zegt Reindersma.

De bewondering, of zelfs liefde, voor hun objecten is bij beide mannen groot. 'Kijk dan, hoe goddelijk mooi, dit is zo perfect gemaakt',

Guus Craenen:

'Een hot item vinden geeft een kick'

zegt Craenen terwijl hij bewonderend zijn blik laat glijden over een houtconstructielineaal.

Craenen vergelijkt de vondst van een begeerd object met een sterke verliefdheid, waarvoor je bereid ben alles opzij te zetten. In zijn jonge jaren was dat letterlijk het geval. Zo at hij soms weken alleen spaghetti (goedkoop en voedzaam) om geld te sparen voor een gewild kunstwerk. 'Je bent verzamelaar of niet', lacht hij. Ouder en wijzer geworden, heeft hij zijn verzamelmacht inmiddels iets beter in de hand, zegt hij. 'Mijn kooplust is niet gevaarlijk.'

Dat laatste geldt echter lang niet voor alle verzamelaars. Niet zelden steken fanatieke verzamelaars zich (diep) in de schulden om een begeerd object te bemachtigen, weet Berveling. Hebzucht is dan ook kenmerkend voor veel verzamelaars. 'Verzamelaars hebben nooit genoeg. Ze zijn onverzadigbaar.' Verzamelen is volgens Berveling 'consumeren met een grote C'. Het is immers 'een permanente jacht op niet noodzakelijke goederen.' Puur 'voor de heb'.

Volgens sociobiologen en evolutiepsychologen die hij aanhaalt in zijn boek is de drang naar alsmaar meer een oerinstinct met een evolutionaire oorsprong. Dit instinct hebben we allemaal. 'Maar', zegt Berveling, 'de mate en vorm waarin we er gehoor aan geven, wordt deels genetisch en deels door de sociale en culturele omgeving bepaald.' Bedrijven helpen dit instinct graag een handje met een overweldigend aanbod, reclames, en (te verzamelen) cadeautjes. Verzamelaars zijn hier, meer dan niet-verzamelaars, gevoelig voor. Net als voor het gevoel van plezier en bevrediging dat kopen en verzamelen geeft. Dit 'geluksgevoel' duurt echter maar

kort, waardoor verslaving op de loer ligt; het verlangen naar die opwindende moet steeds opnieuw bevredigd worden.

Redder

Reindersma noemt zichzelf een 'aartsverzamelaar', maar hij zal nooit een groot bedrag uitgeven aan een gewild object, zegt hij. Gelukkig is dat in zijn 'branche' ook niet gebruikelijk. Integendeel. Meestal mag hij een buitenboordmotor gratis komen ophalen – die lag toch maar weg te roesten en zou anders naar de schroot gaan.

Reindersma ziet zichzelf dan ook als redder van cultureel erfgoed, van een stukje geschiedenis. Ook dat is volgens Berveling een veelgehoorde verklaring van verzamelaars. Soms terecht, soms om hun uitdijende verzameling te rechtvaardigen naar bijvoorbeeld klagende partners die het huis alsmaar voller en de spaarrekening alsmaar leger zien worden. De stimulerende of remmende invloed van de omgeving, ouders, partner, gezin, kan volgens Berveling groot zijn. Reindersma en Craenen hebben het wat dat betreft getroffen: hun vrouwen verzamelen ook. De vrouw van Craenen kunst, de vrouw van Reindersma antieke poppen. Maar beiden een stuk minder fanatiek dan hun mannen, wat volgens Berveling voor de meeste vrouwen geldt.

Sommige verzamelaars rechtvaardigen hun (dure) verzamel drift met het argument dat hun verzameling veel geld waard is of wordt. Dit is volgens Berveling echter vooral een excuus. Ten eerste zijn de meeste verzamelingen weinig waard en ten tweede verkoopt de 'echte verzamelaar' alleen als hij of zij niet anders kan. 'Bij scheiden, schulden of sterven.'

Op 9 en 10 oktober is een grote internationale verzamemarkt (680 kramen) in de Veemarkthal in Utrecht. www.verzamelenind Nederland.nl.

De VerzamelaarsJaarbeurs vindt plaats in het weekend van zaterdag 20 en zondag 21 november in de Jaarbeurs Utrecht. www.verzamelaarsjaarbeurs.nl.